

ANDRZEJ GRZYBOWSKI¹, AGNIESZKA RABIZA²

Jan Władysław Stasiński (1869-1939) Poznański okulista i pionier okulistyki dziecięcej w Polsce

Jan Władysław Stasiński (1869-1939)

Poznań's Ophthalmologist and Pioneer of Pediatric Ophthalmology in Poland

¹ Instytut Okulistycznych Badań Naukowych, ul. Mickiewicza 24/3B, 60-836 Poznań, Poland

² Szpital Wojewódzki w Poznaniu, ul. Juraszów 7-19, Poznań 60-479

Adres korespondencyjny:

Prof. dr hab. med. Andrzej Grzybowski

Instytut Okulistycznych Badań Naukowych, ul. Mickiewicza 24/3B, 60-836 Poznań, Poland

ABSTRAKT

Celem pracy była analiza biografii oraz dorobku naukowego Jana Władysława Stasińskiego, profesora okulistyki Uniwersytetu Poznańskiego. Jan Stasiński urodził się w 1869 r. w Bogdanowie w powiecie wągrowieckim. Ukończył studia lekarskie w 1894 r. w Würzburgu. W kolejnych latach odbywał liczne zagraniczne staże, a od 1899 r. przyjmował pacjentów w prywatnej klinice okulistycznej w Poznaniu oraz na dziecięcym oddziale okulicznym w Szpitalu Dziecięcym Św. Józefa. Był członkiem wielu towarzystw naukowych oraz autorem licznych prac naukowych.

Słowa kluczowe: Jan Stasiński, medycyna, okulistyka, historia medycyny, historia okulistyki polskiej

ABSTRACT:

The aim of the work was to analyze the biography and scientific achievements of Jan Władysław Stasiński, a professor of ophthalmology at the University of Poznań. Jan Stasiński was born in 1869 in Bogdanowo, in the district of Wągrowiec. He received his medical diploma in Würzburg in 1894. In the following years, he completed numerous foreign internships, and from 1899 onwards, he treated patients at a private ophthalmological clinic in Poznań and at the pediatric ophthalmology department at St. Joseph's Children's Hospital. He was a member of many scientific societies and the author of numerous scientific papers.

Keywords: Jan Stasiński, medicine, ophthalmology, history of medicine, history of Polish ophthalmology

WSTĘP

Jan Władysław Stasiński był profesorem tytularnym Uniwersytetu Poznańskiego oraz założycielem drugiego w Polsce oddziału okulistyki dziecięcej w Szpitalu Św. Józefa w Poznaniu. Jako jeden z pierwszych lekarzy

w Polsce wprowadził do badań okulistycznych oftalmodynamometrię. Celem poniższej pracy było opracowanie informacji biograficznych na temat Stasińskiego oraz analiza jego dorobku naukowego.

METODOLOGIA

Do napisania poniższej pracy wykorzystano materiały pochodzące ze zbiorów Biblioteki Uniwersytetu Medycznego w Poznaniu, Biblioteki Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Archiwum Państwowego w Poznaniu oraz Biblioteki Raczyńskich w Poznaniu. Informacje pozyskano również z Polskiej Bibliografii Lekarskiej pod redakcją S. Konopki, zdigitalizowanych materiałów archiwalnych m.in. Wielkopolskiej Biblioteki Cyfrowej, bazy genealogicznej, kart meldunkowych, wspomnień pośmiertnych i słowników biograficznych. Przejrzano bazy internetowe, takie jak Google Scholar.

BIOGRAFIA

Jan Władysław Stasiński (Ryc. 1) urodził się 26 lipca 1869 r. w Bogdanowie w powiecie wągrowieckim. Był synem właściciela ziemskiego Józefa oraz Jadwigi z domu Okoniewskiej. Jan Stasiński uczył się w poznańskim Gimnazjum św. Marii Magdaleny, skąd został wydalony z powodu udziału w manifestacji politycznej. Następnie kontynuował naukę w gimnazjum w Międzyrzeczu [1]. Studia medyczne odbywał na kilku uczelniach: w Berlinie, Genewie, Strasbourgu, Bonn, Monachium oraz Würzburgu, gdzie w 1894 r. otrzymał dyplom lekarza. Rok później otrzymał tytuł doktora medycyny na podstawie rozprawy z zakresu laryngologii pt. *Beiträge zur Physiologie des Geruchsinnes*. Następnie podjął pracę w prywatnej klinice okulistycznej dr. Paula Guttmanna (1834-1893) w Berlinie. Wpływ na wybór miejsca pracy mogła mieć obecność pracowni anatomopatologicznej prowadzonej w klinice przez prof. Richarda Greeffa (1862-1930), późniejszego dyrektora kliniki ocznej Charité oraz autora podręcznika anatomopatologii narządu wzroku w języku niemieckim. W kolejnych latach Stasiński rozwijał umiejętności w klinice prowadzonej przez Michała Borysiekwicza (1848-1899) w austriackim Grazu. Jako asystent kliniki miał okazję obserwować biegłość operacyjną jej kierownika oraz zagłębiać się w prace anatomopatologiczne prowadzone przez prof. Aloisa Birnbachera (1849-1915). Następnie Stasiński udał się do zakładów leczenia chorób ocznych w Wiesbaden prowadzonych przez prof. Hermanna Pagenstechera (1844-1932) i jego starszego brata, Alexandra Pagenstechera (1828-1879). W tych samych zakładach kilka lat wcześniej kształcił się prof. Bolesław Wicherkiewicz (1847-1915), pierwszy prezes Polskiego Towarzystwa Okulistycznego [2]. W czasie pobytu w Wiesbaden Stasiński poszerzał wiedzę w dziedzinie terapii zachowawczej oraz stosowania leków okulistycznych, m.in. żółtej maści rtęciowej.

Ryc. 1. Jan Władysław Stasiński (1869-1939)

Następnie udał się do Paryża, by uczyć się szczegółów widzenia obuocznego od dr. Edmonda Landolta (1846-1926) i prof. Henriego Parinauda (1844-1905). Powyżsi uczeni prezentowali przeciwstawne szkoły okulistyczne, co dostarczyło Stasińskiemu szeroki zakres wiadomości w tej dziedzinie. Podczas pobytu w Paryżu miał również okazję pogłębiać wiedzę u boku Victora Moraxa (1866-1935), również asystenta w klinice Parinauda, który dokonał znaczących odkryć w dziedzinie etiologii i leczenia bakteryjnego zapalenia spojówek.

Po odbyciu licznych staży zagranicznych Stasiński przyjmował pacjentów w samodzielnej praktyce w Plauen, we Frankfurcie nad Menem oraz w Kolonii.

W 1899 r. wrócił do Poznania, by otworzyć 14-lóżkową klinikę okulistyczną oraz gabinet przyjęć. Klinika początkowo mieściła się przy Al. Wilhelmowskich 17, a w okresie międzywojennym została przeniesiona na ul. Kantaka 2. W tym samym czasie Stasiński założył rodzinę z Ireną Kapuścińską, siostrą Witolda Kapuścińskiego (1882-1951). Stasińscy mieli pięcioro dzieci: Izabelę, Irenę, Janinę, Bohdana i Zbigniewa [3]. Janina Stasińska również została okulistką, angażującą się w pracę naukową [4,5,6].

Po powrocie do Poznania Stasiński rozpoczął pracę wolontaryjną w Szpitalu Dziecięcym Św. Józefa (obecnie szpital przy ul. Krysiwicza w Poznaniu), gdzie otworzył drugi w Polsce oddział okulistyczny dla dzieci.

Na wspomnianym oddziale pracował do końca życia, prowadząc również zajęcia ze studentami kierunku lekarskiego. Klinikę wyposażył w najnowsze urządzenia do badań okulistycznych oraz terapii, a także założył w niej obszerną bibliotekę zawierającą polskie, francuskie oraz niemieckie czasopisma i książki. W latach 1919-1920 prowadził dla studentów wykłady z okulistyki w ramach Wydziału Lekarskiego Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk [7]. Od 1921 r. wygłaszał wykłady z oftalmoskopii dla studentów Uniwersytetu Poznańskiego. W 1922 r. uzyskał habilitację na podstawie rozprawy pt. *O zaburzeniach czynnościowych nerwów organo-vegetacyjnych i dokrewnych narządów wydzielniczych w stosunku do chorób oka i leczeniu ich wstrząsem na podstawie własnych doświadczeń i spostrzeżeń*. W latach 1922-1923 trwały debaty dotyczące obsadzenia stanowiska kierownika Katedry Okulistycznej Wydziału Lekarskiego Uniwersytetu Poznańskiego. Głównymi kandydatami do jego objęcia byli doc. Jan Stasiński oraz doc. Witold Kapuściński. W tajnym głosowaniu, jednym punktem zwyciężył doc. W. Kapuściński [8].

Jan Stasiński w 1928 r. otrzymał nominację na profesora tytularnego Uniwersytetu Poznańskiego. Jako pierwszy lekarz w Polsce wprowadził do badań okulistycznych oftalmodynamometrię. Występował na licznych konferencjach krajowych i zagranicznych oraz był członkiem wielu towarzystw naukowych.

Cennym źródłem informacji na temat osobowości oraz dorobku naukowego prof. Stasińskiego jest praca autorstwa jego asystenta, Georga Guenthera [9], który we wspomnianej pozycji napisał: „Chorych bada dokładnie, nie omijając najdrobniejszego szczegółu obiektywnego i subiektywnego. Układa system leczenia, kontroluje każdą zmianę wywołaną terapią. Zmienia leki, dążąc do jak najszybszego uzdrowienia chorego. (...) często byłem świadkiem przemyślanych badań i biegłej pracy rąk profesora. (...) podziwiałem jego wysoką technikę”; „Wszystkim poczynaniom lekarskim Stasińskiego przyświecał wysoki poziom sztuki lekarskiej, jego postawę cechowała powaga moralna, udzielająca się otoczeniu” oraz

Stasiński był w życiu człowiekiem, lekarzem i nauczycielem równie doskonałym: taktowny i skromny w postępowaniu, działał w niewzruszonej wierze w dobroć ludzką, jego humor był prawdziwy, bez goryczy, a w rozmaitych sytuacjach był zawsze zrównoważony i spokojny. Wracając z krótkiego odpoczynku, nie mógł doczekać się rozpoczęcia swej pracy lekarskiej, odsuwając od siebie wszystkie tzw. przygotowania kuchenne. Podziwiałem jego młodzieńczy zapał. Dlatego też cenił nie tych, którym ich zawód sprawia zawód, lecz tych, którzy ochoczo wypełniali swe obowiązki.

Ostrzegał przed naukowcami, którzy bezkrytycznie kierowali się własną niewiedzą, trwali w swych błędach, niedostępni radom w przekonywaniu się do prawdy [9].

Jako okulista, Stasiński podejmował współpracę z międzynarodową społecznością okulistyczną. Chętnie wymieniał doświadczenia z innymi praktykującymi lekarzami w Poznaniu oraz poza jego granicami. Cenił pracę profesorów: Kazimierza Majewskiego (1873-1959), Adama Bednarskiego (1869-1941) oraz Jana vel Hansa Laubera (1876-1952) [10]. Profesor Jan Stasiński zmarł 28 lutego 1939 r. w Poznaniu po 10 latach walki z chorobą i został pochowany w grobowcu rodzinnym w Środzie Wielkopolskiej [11].

ANALIZA DOROBKU NAUKOWEGO

W 1910 r. opublikował ciekawą obserwację zaniewiedzenia po zażyciu chininy [12], a rok później – obszerny artykuł na temat objawów orbitopatii tarczycowej [13]. Do roku 1919 napisał szereg artykułów politycznych w „Dzienniku Poznańskim”, a w 1927 r. obszerną pracę na temat Teofila Laënneca [14]. Jest autorem łącznie ok. 20 publikacji naukowych.

PIŚMIENNICTWO

- [1] Szarejko P., *Słownik lekarzy polskich XIX wieku*, t. IV, Wydawnictwo Naukowe Semper, Warszawa (Polska) 1997, 364-365.
- [2] Grzybowski A., Rabiza A., Witold Maciej Kapuściński (1882-1951). Polski okulista pierwszej połowy XX wieku i działacz niepodległościowy. *Archiwum Historii i Filozofii Medycyny* 2023, 86.
- [3] Minakowski M.J., *Jan Władysław Stasiński*, [online:] <http://www.sejm-wielki.pl/b/psb.31773.1> – 8.10.2023.
- [4] Stasińska J., Zastosowanie szczepionki Delbeta w schorzeniach oczu. *Medycyna Praktyczna*, 1937, 11(24), 508-510.
- [5] Stasińska J., Ukryta cukrzyca, a zapalenie współczulne. *Klinika Oczna*, 1937, 15(1), 13-15.
- [6] Stasińska J., O torbielach siatkówki. *Klinika Oczna*, 1939, 17(3), 386-390.
- [7] Musielak M., *Uniwersytet Medyczny im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu w latach 1950-2019. Historia i Luminarze nauki*, Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań (Polska) 2019, 34.
- [8] Szaferowa D., *Nowatorskie poglądy profesora Witolda Kapuścińskiego aktualne we współczesnej okulistyce*, Poznań (Polska) 1993 (praca doktorska).

- [9] Guenther G., Jan Stasiński (1869-1939) w świetle okulistyki światowej. *Archiwum Historii i Filozofii Medycyny*, 1988, 51(2), 243-250.
- [10] S. P. Prof. Jan Stasiński. *Klinika Oczna*, 1939, 17(2), 246-247.
- [11] Meissner R., Stasiński Jan, [w:] *Wielkopolski Słownik Biograficzny*, Poznań (Polska) 1981, 695-696.
- [12] Stasiński J., Przypadek przemijającej ślepoty, wzgl. niedowidzenia po zażyciu chininy. *Nowiny Lekarskie*, 1910, XXI (5), 268-270.
- [13] Stasiński J., Kilka uwag nad główniejszymi objawami ocznymi towarzyszącymi chorobie Basedowa. *Nowiny Lekarskie*, 1911, XXIII (7), 459-465.
- [14] Stasiński J., *Kilka chwil rozmyślań nad żywotem Teofila Laënneca, genialnego lekarza i wielkiego chrześcijanina*, [s.n.], Poznań (Polska) 1927.

SPIS PRAC JANA STASIŃSKIEGO

1. Stasiński J., *Beiträge zur Physiologie des Geruchsinnes*, Fr. Chocieszyński, [Würzburg] Posen 1894, 80, 34.
2. Stasiński J., Krytyczny pogląd na stan obecny nauki o zezie i osobiste zapatrywanie na przyczyny jego. *Nowiny Lekarskie*, 1902, XIV (11), 649-654, oraz (12), 694-699.
3. Stasiński J., Harman B., Krótki podręcznik chorób ocznych. / Ocena. *Nowiny Lekarskie*, 1923, XXXV (6), 390-392.
4. Stasiński J., Krótki pogląd na stan obecny nauki o zezie tzw. zespolonym (strabismus goncomitans, myopathicus). *Nowiny Lekarskie*, 1902 XIV (7), 441-444.
5. Stasiński J., Uwagi do referatów kol. Alkiewicza i Węcowskiego w sprawie radioterapii ocznej. *Nowiny Lekarskie*, 1927, XXXIX (2), 52.
6. Stasiński J., *Kilka chwil rozmyślań nad żywotem Teofila Laënneca, genialnego lekarza i wielkiego chrześcijanina*, [s.n.], Poznań (Polska) 1927.
7. Stasiński J., Przypadek przemijającej ślepoty, wzgl. niedowidzenia po zażyciu chininy. *Nowiny Lekarskie*, 1910, XXI (5), 268-270.
8. Stasiński J., Pogląd na obecny stan nauki o jaglicy (Conjunctivochalasis granulosa; Trachoma). *Nowiny Lekarskie*, 1905, XVII (2), 86-91, oraz (3), 152-159.
9. Stasiński J., Doświadczenie na polu okulistyki nowoczesnej (Bałlaban). / Ocena. *Nowiny Lekarskie*, 1901, XIII (7), 486-487.
10. Stasiński J., Kilka uwag nad głośniejszymi objawami ocznymi towarzyszącymi chorobie Basedowa. *Nowiny Lekarskie*, 1911, XXIII (7), 459-465.
11. Stasiński J., O zaburzeniach czynnościowych nerwów organo-wegetacyjnych i dokrewnych narządów wydzielniczych w stosunku do chorób oka i leczeniu ich wstrząsem na podstawie własnych doświadczeń i spostrzeżeń. *Nowiny Lekarskie*, 1922, XXXIV (8), 289-295, oraz (9), 346-354.
12. Stasiński J., Kilka słów o leczeniu tzw. Chorioiditis ad maculam zastrzykiwaniami podłącznicowymi i wielkimi dawkami jodu. *Nowiny Lekarskie*, 1901, XIII (6), 362-364.
13. Stasiński J., Kilka słów o leczeniu tzw. Ulcus corneae serpens / Ulcus septicum, Hypopyon-Keratitis. *Nowiny Lekarskie*, 1901, XIII (3), 158-160.
14. Stasiński J., O chorobowych objawach ocznych w pierwszych okresach stwardnienia tkanek ustrojowych i ich leczeniu. *Nowiny Lekarskie*, 1923, XXXV (9), 582-586, oraz (10), 658-664.
15. Stasiński J., O działaniu przekrwienia zastoinowego na oko. *Nowiny Lekarskie*, 1907, XIX (1), 17-20.
16. Stasiński J., Przypadek neuroparalitycznego zapalenia rogówki (keratitis neuroparalytica). *Nowiny Lekarskie*, 1900, XII (5), 158-160.
17. Stasiński J., Ś.p. prof. [Michał] Borysiekiwicz – wspomnienie pośmiertne. *Nowiny Lekarskie*, 1899, XI (10), 524.